

เสวนาทางวิชาการ หัวข้อ “เหลียวหลัง แลหน้า วัฒนธรรมอุษาคเนย์” ในงานเปิดบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา รัชทายาทวัฒนธรรมครั้งที่ ๑๕ ณ บ้านลานวัฒนธรรม วันที่ ๑๘ มกราคม พุทธศักราช

๒๕๕๕ เวลา ๑๗.๓๐-๑๘.๓๐ น.

วิทยากรประกอบด้วย คุณธีระนันท์ ช่วงพิชิต, อาจารย์อานันท์ นาคคง,
และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครวิทย์ เรืองรอง

อาจารย์อานันท์ : เวทีเสวนาครั้งนี้เป็นพื้นที่ประจำในการมาร่วมกันเรียนรู้ภารกิจของลูกหลานสมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ที่จะมาดำเนินตามชีวิตของท่านสมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ได้อย่างไร เรื่องราวของ “เหลียวหลัง แลหน้า” มองดูเหมือนกับกำลังเป็นท่าแม่ไม้อะไรสักอย่าง จะไปทางไหนก็ไม่รู้ หรือจะอยู่กับที่ก็ไม่รู้ กับพื้นที่ซึ่งเราเรียกว่า “อุษาคเนย์” จากการเรียกชื่อของนักการเมืองและนักการค้าสมัยใหม่ ช่วงเวลาประมาณ ๑ ชั่วโมงระหว่างผม คุณธีระนันท์ และอาจารย์อัครวิทย์ ที่จริงเรามีอะไรที่อยากจะแบ่งปันไม่น้อยเลยทีเดียว แต่เพื่อขมวดการรู้จักศึกษาคงหนีไม่พ้นสามเรื่องที่ย้ำกันอยู่เสมอ คือ บัณฑิตจะอยู่ร่วมกับการก้าวไปของสังคมด้วยการ “รู้เขา รู้เรา และรู้โลก” ที่นี้ โลกใบเล็กกำลังครอบงำมาที่พื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อุษาคเนย์หรือเรียกว่า “อาเซียน” เป็นโลกที่มีประชากรกว่า ๕๗๐ ล้านคน กำลังจะทวีขึ้นไปเป็น ๕๘๐ คนในเวลาไม่กี่ปีนี้ สิ่งที่เป็นเงื่อนไขสำคัญคือเรากำลังวิ่งเข้าสู่การรวมกลุ่มอาเซียนคอมมูนิตีประชาคมอาเซียน ฉะนั้น โลกที่เราจะต้องรู้คือการเปิดตา เปิดหู เปิดหัวใจดู ส่วน “รู้เขา” ในคำสอนอดีต เรื่องของการรู้เขาเป็นเรื่องสำคัญ ก่อนที่จะรู้เขาจะต้องรู้เราเสียก่อน ถ้าไม่รู้ทั้งเราทั้งเขาก็ไม่รู้จะทำอะไรบนโลกใบนี้แล้วละครับ “เขา” ในที่นี้คือญาติของเรา เพื่อนบ้านหรือเพื่อนที่อยู่รอบสังคมตรงนี้ และ “เรา” ที่ว่านี้ขอสมมติว่าเป็นคนไทยแล้วกันนะครับ ถึงจะมีข้อคัดค้านว่ามันไม่มีจริงหรือคำว่า “คนไทย” แต่ไหนๆก็มีบัตรประชาชน และมีชุดความคิดชุดหนึ่งว่าจะต้องเป็นคนไทย และต้องอยู่ในผืนแผ่นดินที่เรียกว่าประเทศไทย ๖๗ ล้านคน รวมไปถึงชาติพันธุ์ต่างๆที่อยู่รอบๆ มันเป็นอย่างไงมาอย่างไง ผมคิดว่าอาจารย์ธีระนันท์น่าจะเปิดประเด็นรู้เขารู้เราก่อน แล้วเดี๋ยวเราจะมารู้โลกที่เป็นอุษาคเนย์ต่อไปกันนะครับ ขอบขอบคุณครับ

คุณธีระนันท์ : ขอบขอบคุณครับ ในฐานะที่เป็นคนแรก เมื่อกี้ที่อาจารย์อานันท์พูดถึงสิ่งแรกคือการกล่าวสรรเสริญคุณงามความดีของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ หรือท่านช่วง ผมก็อดนึกถึงไม่ได้ ประเด็นที่ใช้คำว่า “เขา” เขาในบริบทที่อาจารย์อานันท์พูดถึงคือ เขารอบๆตัวเรา เพื่อนบ้านเรา ที่เราจะเรียกคำว่า “อุษาคเนย์” หรือประเด็นที่เรากำลังจะนำมาเสนอหรือนำมาพูดคุยกัน แต่ผมคิดไกลกว่านั้น คิดไกลถึง

ที่จะพูดถึงสมเด็จพระเจ้าพระยาฯของเรา ตรงที่ว่า ผมมาเจอข้อความในธนบัตรใบละ ๕๐๐ บาทด้านหลัง เขียนบอกว่าเป็นพระราชดำรัสของรัชกาลที่ ๓ บอกว่า **“การงานสิ่งใดของเขาก็ดี ก็ให้เรียนร่ำเอาไว้ แต่อย่านับถือเลื่อมใสเอาเสียทีเดียว”** ตรงนี้น่าสนใจจะคิดว่ากลับเป็นคำที่เป็นพระบรมราโชวาท เป็นพระดำรัสของกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ หรือพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ท่านกล่าวกับใคร ไม่ได้บอกไว้ ธนบัตรไม่ได้บอกไว้ว่า ท่านกล่าวกับใคร พระองค์กล่าวกับใคร แต่จริงๆก็เป็นข้อความที่กล่าวเมื่อปลายก่อนสิ้นแผ่นดินเล็กน้อยนะครับ ปรากฏว่ารัชกาลที่ ๓ ท่านกล่าวกับสมเด็จพระช่วง ท่านกล่าวไว้บอกว่าประโยคนำไม่ได้เอามาด้วย ประโยคนำบอกว่า **“ในภายภาคหน้าก็เห็นแต่เพียงเอ็งเท่านั้นที่จะฝากบ้านฝากเมือง”** คือท่านบอกกับสมเด็จพระช่วงไว้ ประโยคที่สองตามมาว่า **“ศึกข้างญวนข้างเขมรจะน้อยลง แต่ศึกฝรั่งเข้ามาประชิดเมือง”** ตรงที่ฝรั่งว่า **“การงานสิ่งใดดีให้เรียนร่ำไว้ แต่อย่านับถือเอาเสียทีเดียว”** ตรงนี้เป็นวิสัยทัศน์ที่ยาวไกลมาก วันนี้จึงกลับมาว่า การที่ฝรั่งมั่งคั่งเข้ามาพร้อมกับความคิดที่เราเรียกว่า **“เวสเทิร์นไนเซชัน หรือโมเดิร์นไนเซชัน”** เรายังทะเลาะกันว่าจะจะเป็นเวสเทิร์นไนเซชันหรือโมเดิร์นไนเซชัน หรือท้ายที่สุดจะเป็นอเมริกันไนเซชัน แต่ว่ารอบๆตัวเรากลับมีเพื่อนบ้านเราที่เคยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เคยเป็นความรู้สึกร่วมกันของคนในอุษาคเนย์ ฉะนั้น วันนี้พอเรามานำพิจารณาคำว่า **“เหลียวหลังแลหน้า”** ผมเลยคิดว่าตกลงเราจะเดินไปข้างหน้าหรือถอยหลัง คำว่าเหลียวหลังแลหน้าในปี ๒๕๕๘ เป็นหนึ่งเดียวมากน้อยขนาดไหน ขณะที่เรายังอยู่ในอาการเหลียวหลังแลหน้า ทำให้เราเข้าใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับบ้านเราในวันนี้ มันมีมิติทางประวัติศาสตร์ เราโดนระเบิดเวลา จนนำมาซึ่งความขัดแย้งของวัฒนธรรมที่ร่วมกันในส่วนนี้หรือเปล่า เพื่อที่จะให้เราได้ขบคิดกันต่อไปนะครับ

อาจารย์อานันท์ : เรื่องของการเปิดพรมแดนกับการไม่เคยมีพรมแดน กับการขีดกั้นพรมแดนมันมีวาระทับซ้อนกันมาเรื่อยๆ เราอาจจะคิดว่าเราเจอกับพิบัติของการสร้างพรมแดนกันในช่วง ๒๐๐ ปีที่ผ่านมา จากยุคโคโลไนเซชัน หรือการค้าอาณานิคมจากฝรั่งตะวันตก ในที่นี้คือ บรรดาชาวยุโรปที่เอาเรือปืนเข้ามายึดพื้นที่ทำมาหากิน แล่คองไม่เอาเรือปืนไปยึดในที่ที่ไม่มีประโยชน์กับเขาหรอก แต่ก่อนหน้านั้นที่ยังไม่ได้สัมผัสกับสงครามอาณานิคมเลย บ้านเราบ้านเขาอยู่กันอย่างไร มันมีคำว่าพรมแดน แผนที่หรือความเข้าใจเรื่องผู้คนนอกเหนือพรมแดนกันอย่างไร?

อาจารย์อัศวิน : ก็ขอขอบคุณท่านผู้ดำเนินรายการและขอกล่าวสวัสดิศุภคาจารย์ทุกท่าน ไม่มีสิ่งใดที่สร้างขึ้นโดยไม่มีอดีต ทุกอย่างมีที่มาที่ไปจากของเดิมทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น ในยุคของการตื่นตัวในเรื่องประชาคมอาเซียนช่วงนี้ อย่างที่อาจารย์ธีระนันท์พูดไปแล้วในเรื่องการต่อรองความเป็นโมเดิร์นไนซ์หรือการเน้นเรื่องทุนนิยม แม้กระทั่งการศึกษาในปัจจุบันก็เป็นทุนนิยมทางการศึกษาเหมือนกัน เพราะเรามุ่งเน้น

เชิงตัวเลขมากกว่าเชิงคุณภาพ ที่นี้ ก็ต้องไปดูว่าคำว่าเขาเราจะทำให้แบ่งเป็น ไบนารีแอฟโพซิชั่น เป็นคู่ตรงข้าม ทำให้เป็นประเด็นอันนี้ของเราอันนี้ของเขา ทำให้ขาดพลังในการต่อรอง ฉะนั้น ความเป็นเขาเรา ซึ่งเดิมเข้าใจว่า เราไม่ได้มีพรมแดนในเชิงของวัฒนธรรมความเป็นอาเซียน แต่พอพูดถึงเชิงภูมิศาสตร์ ก็เป็นคนไม่ได้เรียนภูมิศาสตร์ เข้าใจว่าจะต้องมีการขีดเส้นพรมแดนกันว่าฝั่งไหนเป็นฝั่งไหน แต่จริงๆ แล้ววิถีชีวิตมีความลื่นไหลอยู่ตลอดเวลา และพอสืบทราบไปในอดีต เผอิญที่อ่านวรรณคดีแล้วสอนวรรณคดีก็จะใช้ตัวบททางวรรณคดีในการอธิบาย ความจริงเรามีความสัมพันธ์ในเชิงความเป็นอาเซียนตั้งแต่น้อยก็ก่อนสุโขทัย เพราะเรามีชื่อถ้าพระรามที่มีมาในศิลาจารึกตั้งแต่สมัยสุโขทัย ไม่แน่ว่าหลักที่หนึ่งหรือเปล่า ชื่อบ้านจำเมือง เป็นเรื่องวิถีชีวิตเป็นเรื่องเล่าอยู่ในขนบของการเล่าสืบต่อคำ โดยมุขปาฐะ แสดงว่ามีการติดต่อกัน คือถ้าพระรามอาจไม่ได้รับจากอินเดียอาจผ่านเขมรหรืออินโดนีเซียมา แสดงว่ามีความสัมพันธ์อยู่แล้วในเชิงวิถีชีวิต เพราะว่าเรื่องเล่าสะท้อนวิถีชีวิตของคนในกลุ่มนั้นว่าเรามีรากร่วมมาจากไหน ถ้าเราดู โจนหรือรามเกียรติ์ จะมีการแสดงในทุกชาติทุกภาษา ไม่ว่าจะเป็นไทย มาเลย์ พม่า ลาว เขมร มีมาเนิ่นนาน เพียงแต่ว่ารากเดียวกัน แต่มาปรับให้เข้ากับรสนิยมหรือจริตในแต่ละประเภทให้ต่างกัน เพียงแต่ในงานพมาจะพูดถึงชาติและภาษาต่างๆ มีปัญหาเรื่องผู้แต่ง

อาจารย์อานันท์ : ตกลงเขาเป็นใครเนียนางนพมาศ

อาจารย์อัศวิน : คือมันมีปัญหาเรื่องผู้แต่ง เดิมเราเรียนประวัติวรรณคดีจะบอกว่าเป็นในสมัยสุโขทัย แต่ว่าจริงๆ แล้วมีหลายกระแส กระแสหนึ่งคือบอกว่าไม่ใช่ อย่างอาจารย์นิธิบอกว่าไม่น่าจะใช้ยุคสมัยสุโขทัย น่าจะอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพราะมีเรื่องแทรกหลายเรื่องที่ยืนยันว่ามันไม่ได้เกิดในสมัยสุโขทัย แต่บางฉบับบอกว่าดั้งเดิมอาจเป็นเรื่องจริง เพราะมีหลักฐานว่าวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เห็นเค้ามูลร่องรอยว่าเกิดในสมัยสุโขทัย แต่นำมาปรับใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ ๓ ก็มีการพูดถึงภาษาต่างๆ ว่าด้วยชาติและภาษาต่างๆ **“แต่นี้ข้าน้อยผู้ชื่อท้าวศรีจุฬาลักษณ์จะพึงจำแนกชาติภาษาต่างๆ ต่อกออกไป คือภาษาไทย ๑ ลาวภาษา ๑ ลาวน้ำหมึกภาษา ๑ ลาวลือภาษา ๑ ลาวเงี้ยวภาษา ๑ ลาวทรงดำภาษา ๑ ลาวทรงขาวภาษา ๑ เขมรกัมพูชภาษา ๑ เขมรดงภาษา ๑ เขมรละมดภาษา ๑ เขมรชวยภาษา ๑ ภาษาพม่า”** อะไรอยู่ในนี้หมดเลย แสดงว่าเรามีมโนทัศน์ในเรื่องอาเซียนมาเนิ่นนานแล้ว แต่หลังจากมาเมื่อเกิดการล่าอาณานิคมแล้วเกิดเป็นชาตินิยมขึ้นมา แล้วเกิดการปรุงแต่งเรื่องเล่า ทำให้เกิดการมีปัญหชาตินิยมขึ้นมา ผ่านสื่อละคร ภาพยนตร์อย่างนเรศวร หรือเดอะเกรทลิงส์ ทำให้เข้าใจว่าเกิดความเป็นเราเป็นเขา ซึ่งจริงๆ ในเชิงวัฒนธรรมมันไม่มี มีอีกหลายเรื่องที่ผ่านมาวรรณคดีที่เรารับมาจากเขมร เช่น พระราชนิพนธ์สิบสองเดือน จริงๆ มีทวารทศมาสสมัยอยุธยาตอนต้น นิราศเดือนอันนี้พูดถึงพิธีกรรมที่ผ่านเขมร

ทั้งสิ้น เดี่ยวเดือนห้าเดือนหกจะมีพิธีจรดพระนังคัลฯเป็นของเขมร ซึ่งอยู่ในทวารทศมาส เรื่องอิเหนายังเห็นได้ชัดว่าเรามีอิเหนาในสมัยอยุธยาตอนต้น อิเหนาเล็กอิเหนาใหญ่ แต่ความเป็นอิเหนาได้ผ่านกระบวนการเล่าโดยนางกำนัล ผู้เป็นลูกของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ อิเหนาเป็นของชาว แสดงว่าเราไม่ได้มีปัญหาในเรื่องพรมแดน จนกระทั่งยุคที่บอกว่า เป็นของเราของเขา และยุคเหล่านี้จะสูญสลายไป โดยมีเรื่องอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจหรือทุนนิยมจนต้องรวมเป็นอาเซียน ซึ่งจริงๆเป็นรากร่วมเดียวกัน เพื่อต่อรองกับอเมริกาหรือกับจีน จึงเกิดคำถามว่าเด็กรุ่นใหม่ที่นั่งอยู่ตรงนี้ต่อไปจะรู้อะไรบ้าง? เรารู้เรื่องเขมรมากน้อยแค่ไหน? รู้ไหมว่าการเผาสถานทูตเขมรจริงๆแล้วคืออะไร? สื่อตรงไปตรงมาไหม? ความรู้เท่าทันของเรารู้ใหม่คืออะไร? จะเห็นได้ว่าเราแสวงหาความรู้ได้ทั่วไป เข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆไป อาจารย์ข้างล่างอาจจะอภิปรายแลกเปลี่ยนกันได้

อาจารย์อานันท์ : ก่อนจะไปถึงเรื่องเล่าอีกมากมาย ย้อนมาที่งานพมาศที่อาจารย์ได้เล่าถึงภาษาโน้มนั้จริงๆแล้ว เป็นเรื่องของบุคคลหรือเป็นเรื่องของการสมมติชาติ หรือเป็นเรื่องของการแสดงออกในอัตลักษณ์อะไรบางอย่างของคน เมื่อก่อนอาจารย์พูดถึงจีนลาว เป็นชื่อของเขมรดง เขมรกำพุด เขมรสวย เขมรระมัด มีหลายสาขามาก ตกลงคืออะไร?

คุณธีระนันท์ : จริงๆแล้วไม่ได้มีแค่คำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ เพราะว่าในสมัยอยุธยากล่าวถึงชาวต่างชาติ ความเป็นเขาที่เดินทางเข้ามาในสมัยอยุธยา ๔๔ ชาติภาษา ตอนแรกคิดถึงความเป็นรัฐชาติหรือบาวเดอริง ขอบเขตของแต่ละกลุ่มชาติที่เดินทางเข้ามาถึงเรา แต่ปรากฏว่าหมายถึงชาติภาษา คือเราเรียกคนที่พูดภาษา

อาจารย์อานันท์ : ภาษาเป็นแรงเกวท เป็นเลท หรือเป็นเอทนิค

อาจารย์อัครวิทย์ : ทุกวันนี้พยายามจะมองว่าภาษาแสดงอัตลักษณ์ แต่ในอดีตเราไม่ทราบว่าเป็นอะไร พอพูดถึงอยุธยาผมจำได้ว่ามีวรรณคดีหลายเรื่อง อย่างน้อยก็เคยอ่าน โคลงขอพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จะมีมั่งนันทมิตร มั่งนันทสู จะมีแขกโน้มนั้เข้ามาอยู่เรื่อย แสดงให้เห็นว่า คนเหล่านี้กระจัดกระจายเข้ามาด้วยเหตุผลกลใดก็ตามที่ ก็ต้องไปตรวจสอบในทางประวัติศาสตร์และพงศาวดาร แสดงว่าเรามีการรับรู้ เหลือवल้งไปเรามีอาเซียนมานานแล้ว เพียงแต่ทำที่ที่เราปฏิบัติต่อประชาคมอาเซียนมันเป็นอย่างไรเท่านั้น

อาจารย์อานันท์ : ผมกำลังจะโยงไปถึงข้างหน้า เพราะเรากำลังอยู่ในอีกหนึ่งมิติของการเร่งฟื้นฟูสมรรถภาพทางการใช้ภาษาของคนอาเซียน เขาจะต้องมีอะไรที่เป็นคอมมอนยูสกัน ไม่ว่าจะเป็นสกุลเงิน ไม่

ว่าจะเป็นระบบการศึกษา ซึ่งเราจะมาคุยกันต่อไป แต่ว่าเรื่องภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ตอนนี้กำลังถกเถียงกัน อยู่มากมาย เมื่อเข้าหนังสือพิมพ์พิมพ์คอมชัดลึกเอาโพลจุฬามาบอกว่า ภาษาไทยน่าจะเป็นภาษาหลักของอาเซียน คุณเป็นชาตินิยม

คุณธีระนันท์ : ผมฟังข่าวตอนแรกแทบจะตกเก้าอี้เลย เพราะเด็กของเรายังคงใช้ภาษาของเราอย่าง บกพร่อง

อาจารย์อัศวิทย์ : คือถ้าเป็นภาษาอังกฤษเราถูกลดรอนศักยภาพของความเป็นอัตลักษณ์ทางตัวตน ออกไป เพราะภาษาอังกฤษมันถูกตั้งโดยโมเดิร์นไนเซชั่น โดยอเมริกันโดยยุโรป

อาจารย์อำนาจ : แล้วเราจะคุยกับเขมรรู้เรื่องได้อย่างไร? คุยกับพม่ารู้เรื่องได้อย่างไร? ถ้าเราไม่ใช่ ภาษาอังกฤษ ถ้าอย่างนั้นภาษาอาเซียนควรจะเป็นอย่างไรดี?

คุณธีระนันท์ : ภาษาไทย เพราะภาษาไทยจะให้ เป็นภาษาหลัก ภาษาสากลในอาเซียน

อาจารย์อัศวิทย์ : คือพยายามจะมองข้ามความเป็นเรา คือทุกวันนี้เราเหมือนยอมเป็นเขาไปหมดแล้ว

คุณธีระนันท์ : ถ้าอย่างนั้นเราทำภาษาไทยให้เป็นไทยแลนด์เซชั่นได้ไหม?

อาจารย์อำนาจ : ประชากรอาเซียนเอาตัวเลขสถิติ ๕๗๐ ล้านคน เฉพาะอินโดนีเซียประเทศเดียวก็ ๑๘๐ ล้านแล้ว ไม่รวมมาเลย์กับฟิลิปปินส์อีก

อาจารย์อัศวิทย์ : คำเอาสิงคโปร์เป็นมาตรฐานหรือเปล่า? เพราะเขาใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก

อาจารย์อำนาจ : แต่เขาใช้สิงคโปร์

อาจารย์อัศวิทย์ : ทุกวันนี้สิงคโปร์เป็นผลผลิตของ โมเดิร์นไนเซชั่น

คุณธีระนันท์ : แต่เดิมชื่อเทมาเส็ก

อาจารย์อัศวิทย์ : ใช่ เรากำลังถูกวาทกรรมชุดหนึ่งทำให้เข้าใจว่า ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่สามารถแสวงหาความรู้ได้หลากหลาย คำว่า “ภาษาอังกฤษ” คือเทพเจ้าทำให้เห็นว่าเราจำเป็นต้องไปเรียนรู้ ภาษาอังกฤษ ซึ่งก็คงไม่ปฏิเสธเพราะคนที่เรียนปริญญาโทปริญญาเอกอย่างเราๆท่านๆที่นั่งกันอยู่ ทุกวันนี้ก็ ต้องอ่านเทคเป็นภาษาอังกฤษ ทำให้เข้าใจว่าภาษาอังกฤษคือทุกอย่างขององค์ความรู้ทั้งหมด อาจารย์จะ รังเกียจมากถ้างานของเราไม่มีอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ

อาจารย์อานันท์ : แม้แต่สอนวรรณคดีไทยก็ยังต้องอ่านด้วย

คุณธีระนันท์ : ถ้าเราพูดว่าภาษาเป็นอเมริกัน ในเซชั่นอย่างที่อาจารย์อัศวิทธิ์ว่า ปรากฏว่าคนไทย เป็นหนึ่งในประเทศที่ล่าหลังที่สุดในการใช้ภาษาของอาเซียน

อาจารย์อานันท์ : จากมาตรฐานความรู้ที่เขาสรุปแล้ว ถ้าไม่นับคนสิงคโปร์คือเวียดนาม อันดับหนึ่ง ในการใช้ภาษาคือเวียดนาม เขมรมาเป็นที่สอง

อาจารย์อัศวิทธิ์ : อาจารย์ผมมองว่าอเมริกันกำลังล้มเหลว อเมริกาน่าจะช้าในเมื่อมองจีนแล้ว ก็ เลียบๆเคียงๆมาทางพม่า ก็เป็นโอกาสที่พม่าก็ฟอร์มตัวขึ้นมาเพื่อต่อรอง ทุกอย่างเป็นเชิงเศรษฐกิจหมด แม้กระทั่งวัฒนธรรมเราก็เอามาเป็นจุดขายทางเศรษฐกิจ เราเรียนรู้วัฒนธรรมผ่านสื่อ เข้าใจลึกซึ้งบ้างไม่ลึก ซึ้งบ้าง วัฒนธรรมทุกวันนี้ทำไมต้องเป็นนาฏศิลป์คนตรี เพราะมันเป็นตัวแทนที่เห็นได้ชัดว่าเป็นตัวแทน ทางวัฒนธรรมของชาตินั้นๆ ฉะนั้น มองไปที่จุดขาย การศึกษาก็มองไปที่เศรษฐกิจการศึกษา เรื่องการ ต่อรองที่ก่อขึ้นมาเป็นพลัง ซึ่งเหมือนกับว่าอัตลักษณ์ย่อยจะกลายเป็นอัตลักษณ์ใหญ่ขึ้นมา อัตลักษณ์ของ สุวรรณภูมิหรืออะไรก็ตาม แต่อัตลักษณ์จะสั้นไหล ได้ในที่สุดก็จะกลับมาเป็นตัวเอง ฉะนั้น เป็นทำที่ว่าเรา จะอยู่อย่างไรในจุดที่เป็นไทย? และจะอยู่อย่างไรในจุดที่เป็นอาเซียน?

อาจารย์อานันท์ : นอกจากเรื่องภาษาซึ่งเราอย่าเพิ่งไปสรุป เดี่ยวคงมีการลองถูกลองผิดกันเยอะและ คงมีการประชาพิจารณ์เหมือนกับยุคที่เคยมีความพยายามเปลี่ยนเวลาของบ้านเราเป็นหนึ่งชั่วโมงล่วงหน้า เร็วขึ้น ด้วยเหตุผลของตลาดหุ้นที่ฮ่องกงสิงคโปร์มันเกิดเร็วกว่าเรา เพราะอยู่ในเส้นละติจูดเดียวกัน แต่เวลา ข้ามพรมแดนไปต้องเปลี่ยนนาฬิกาอีกหนึ่งชั่วโมง ทำให้เกิดการประท้วงเล็กน้อยตอนนั้น ไม่ใหญ่นัก แต่ สุนัขตรงที่พระเจ้าต้องบิณฑบาตตอนตีสี่ เด็กจะเดินตามถนนกันตอนตีห้า ต่อไปเราจะต้องมีนาฬิกาอาเซียน เดียวกันไหม?

อาจารย์อัศวิทธิ์ : ตอนนี้กำลังจะมีเรื่องการเปิดปิดภาคเรียน วาทกรรมอาเซียนทำให้เราต้องเสีย ตัวตนอะไรไปมากมาย เพื่อจะไปเกาะเกี่ยวโยงกับความเป็นอาเซียน จึงต้องปรับท่าที คือรู้แล้วว่ามันเคยมี ความสัมพันธ์กันมา ไม่ได้มีความสัมพันธ์เรื่องเศรษฐกิจการเมืองที่ชัดเจน ต่อไปนี้เราจะพูดเรื่องเศรษฐกิจ การศึกษา คำว่า “อาเซียน” เป็นคำที่เราต้องเข้าใจชีวิตของความเป็นอาเซียนว่าเราจะต้องมีวิถีชีวิตอย่างไร? คืออยากให้บัณฑิตนักศึกษามองไปข้างหน้าว่าจะปรับตัวอย่างไรเพื่อก้าวสู่ความเป็นอาเซียนได้

อาจารย์อานันท์ : เพื่อน้องๆต้องเผชิญกับเรื่องต่อไปนี้ในกฎบัตรอาเซียน เอาเรื่องปัจจุบันที่จะนำไปสู่อนาคตเลย เพราะว่าถ้าเราทำได้ปี ๕๐ ที่อภิสิทธิ์ จะเปิดบ้านให้ชาวอาเซียนมาชุมนุมกันที่หัวหิน ชุมนุมในที่นี้คือ มาเร่งรัดการเติบโตของอาเซียนคอมมูนิตี๊ เค้าสร้างเสาหลักอยู่สามเสา มีเสาหลักความมั่นคงอาเซียน พวกกันเป็นเรื่องแรกเลย มาเถียงเรื่องนี้กันนานมาก เดียวเราจะคุยกันต่อไปว่าความมั่นคงมีจริงหรือเปล่า? แล้วรักษากันได้ขนาดไหน? เสาหลักที่สองคือตลาดอาเซียน รวมตัวกันสิบประเทศเพื่อสร้างแรงต่อรองทางการตลาด พูดถึงการตลาดอาเซียนเหลือवलหลังกันไป เราเคยมีอะไรที่จะต้องมารวมบริษัทอาเซียนกันแบบนี้ไหม? ประเด็นที่สองคือ เวลาช่วงใหญ่มากของการประชุมที่หัวหินที่ผ่านมาของบรรดาท่านผู้นำเหลืออีกครึ่งวันสุดท้ายก่อนที่จะไปกินดินเนอร์กัน เหลือประมาณครึ่งวันสุดท้าย เค้าคุยกันเรื่องสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็นเรื่องที่คิดถึงน้อยที่สุด ผู้นำทั้งหลายก็ไชน่ความร่วมมือกอดคอแล้วลาจากกันไป ความมั่นคงพวกกันหนักมาก ความมั่งคั่งเถียงกันหนักมาก พักหน้าแล้วก็ไชน่ความร่วมมือ แล้วปี ๕๕ เราเจอกัน มันน่าเศร้ามากในประเด็นที่เราห่วงใยเรื่องสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน กลับไม่ใช่เรื่องที่เราใส่ใจกันเลย

คุณธีระนันท์ : ผมมองว่าเป็นของแถม แล้วไม่ใช่ของแถมในการประชุมครั้งนั้นเท่านั้น มันมีมาตั้งแต่สมัยผู้ใหญ่อภิสิทธิ์กลองประชุม ๒๕๐๔ แปลว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจเน้นความมั่งคั่ง จนกระทั่งเราแถมในฉบับต่อมาว่า “และสังคมแห่งชาติ” นั่นคือสังคมและวัฒนธรรมเป็นของแถม

อาจารย์อัศวิน : อาจารย์เค้ามีเขียนไว้ในแผนให้ดูหุหุหุ ให้รู้ว่าเดินตามแนวรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เขียนไปเรื่อยๆ ใจจริงๆเอามาทำจริงๆไม่ทำหุหุ เพราะว่ามีตัวเทียบเคียงอยู่แล้วว่าเราจะต้องเอาเศรษฐกิจตัวเลขเพื่อชี้วัด ทุกวันนี้เรายังแข่งกันอยู่นะ แม้กระทั่งเรื่องการศึกษา ว่ามหาวิทยาลัยนี้มีความวิจัยกี่ชิ้น อะไรเป็นอันดับหนึ่งอันดับสอง

อาจารย์อานันท์ : ขออนุญาตย้วยูเรื่องความมั่นคงอาเซียนว่า ผลกระทบที่เขาส่งนโยบายมาทางวิชาประวัติศาสตร์อาเซียนว่า บรรดานักประวัติศาสตร์อาเซียนจะต้องมาชำระประวัติศาสตร์อาเซียนกันใหม่ ให้คนอาเซียนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มันมีปัญหาอะไรกันหนักหนา เราถึงจะต้องมาชำระประวัติศาสตร์อาเซียนกันใหม่ในแผนความมั่นคง

อาจารย์อัศวิน : เราต้องสลายมายาคติให้ได้ก่อน คำว่า “มายาคติ” ผมอาจใช้เป็นศัพท์เทคนิคมาก แต่ว่าหมายถึง เราถูกทำให้เชื่อว่าพม่ากับไทยเรามีปัญหากัน เราเสียกรุงไปกี่ครั้ง? เจมรกับไทยลึกลงมาเป็นอะไรกัน? เรารบกันแป็บเดียวแล้วมากอดคอกันบอกว่าไม่เป็นอะไร แล้วทหารก็ตายไป สิ่งเหล่านี้มายาคติ

ถูกสร้างด้วยความรู้สึกรัก รู้สึกเกลียดชัง และสิ่งเหล่านี้ยังต้องถูกถ่ายทอดไปอีกเรื่อยๆ การที่จะทำให้เป็นอัตลักษณ์ของความเป็นอาเซียน ถ้าคุณวิเวินเป็นตัวหนังสือคือทำได้ด้วยการเขียนแผน แต่ว่าในแง่ของการนำไปสู่แผนจริงๆคงค่อยเป็นค่อยไป ผมไม่แน่ใจว่าประเทศของแต่ละคนต้องมีทางหนีทีไล่ ในความเป็นอาเซียนจริงอยู่ แต่เราจะต้องถอยออกมาว่า เรามีข้อได้เปรียบเสียเปรียบอะไรไหม? ตรงนี้เป็นเรื่องสำคัญ ความเป็นอาเซียนว่าเราจะสรุพอะไร? อันนี้เป็นความคิดของผม

อาจารย์อานันท์ : อาจารย์ธีระนันท์อ่านประวัติศาสตร์อาเซียนเรื่องความมั่นคงมาเยอะ เราจำเป็นต้องล้างประวัติศาสตร์กันอยู่เรื่อยๆ เหมือนในยุคต่อไปที่เขามีนโยบายชัดเจนว่าจะต้องชำระประวัติศาสตร์แล้วมาเขียนกันใหม่ เพื่อจะต้อนรับปี ๕๘

คุณธีระนันท์ : สงสัยผมจะเขียนต่างจากที่อาจารย์อัครวิทย์ว่า เพราะพูดถึงประวัติศาสตร์ที่อาจารย์บอกว่าค่อยเป็นค่อยไป เป็นไปไม่ได้ ไม่ว่าจะค่อยเป็นค่อยไปในอีก ๑๐-๑๕ ปีข้างหน้า ไม่มีทางเป็นไปได้ เพราะว่าประวัติศาสตร์เพื่อนบ้านเราอย่างเขมร เรื่องพญาละแวก เรื่องอะไรก็ดี ส่วนหนึ่งผมอยากให้เราเข้าใจเรื่องประวัติศาสตร์ คือศาสตร์ที่ว่าด้วยความเข้าใจในเรื่องของการประ มั่นประไว้ ไม่ได้ทำเดี่ยวเดียว

อาจารย์อัครวิทย์ : ประวัติศาสตร์เป็นนาเรทิพประเภทหนึ่ง เป็นเรื่องเล่า ใครเล่าละ ในมุมมองของใคร พอเชื่อมมาเช็กไปก็ไม่ตรงกันหรือระหว่างประเทศต่างๆที่มีเหตุการณ์ร่วมกัน คือประเทศไหนเขียน ในประเทศเดียวกันเขียนคนละจำนวนของผู้แต่ง พงศาวดารอาจไม่ตรงกัน ผมไม่แน่ใจว่าฝรั่งเค้าตีความประวัติศาสตร์เราอย่างไร? บางทีเค้าจะยึดถือฝรั่งเขียนประวัติศาสตร์ไทย นักวิชาการเค้าพยายามจะอ้างอิงว่าสิ่งเหล่านั้นถูกต้อง ผมไม่แน่ใจว่าคนเรียนประวัติศาสตร์ต้องพยายามเช็กดูว่ามันถูกต้องหรือเปล่า

อาจารย์อานันท์ : คนอาเซียนได้เรียนประวัติศาสตร์อาเซียนกันจริงจังมาก่อนหน้านี้นี้ไหม? หรือว่าสิ่งที่เราเรียนมีแต่เรื่องอเล็กซานเดอร์มหาราช มีแต่เรื่องผู้นำในรตใหญ่ๆ

คุณธีระนันท์ : ผมเชื่อว่าคนอาเซียนด้วยกันเนี่ยไม่นับเรานะ เขากับเรา เขาู้ประวัติศาสตร์มากกว่าเรา ในขณะที่เราเริ่มละทิ้งประวัติศาสตร์ คนไทยทิ้งประวัติศาสตร์

อาจารย์อัครวิทย์ : เราละทิ้งหรือเราถูกทำให้เชื่อแบบผิดๆ

คุณธีระนันท์ : ทั้งสอง เพราะเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องที่ไกลตัว สมมุติเรายกคำถามว่า 14 ตุลาเกิดเมื่อไหร่? มินตึบเลย

อาจารย์อัศวิทย์ : ผมโยงไปว่าจริงๆเรามีสื่อ เหมือนสื่อจะทำให้เรารู้อะไรมากมาย แต่จริงๆแล้วสื่อคนละช่องคนละฉบับก็ไม่ตรงกัน มันก็น่าสนใจจนเหมือนกันนะว่าตกลงมันคืออะไร? อย่างว่าแต่ประวัติศาสตร์ที่เป็นเรื่องลึกลับในยุคก่อน คนรุ่นหลังที่จะมารับรู้เรื่องราวเลย ไม่มีทางที่จะถูกต้องข้อมูลร้อยเปอร์เซ็นต์ มีการตีความบิดเบี้ยวอยู่ตลอดเวลา

คุณธีระนันท์ : มันไม่น่ากลัวเลย ถ้ารู้ดีกว่าประวัติศาสตร์ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๒-๒๕๕๓ ที่จะถูกเขียน โดยรัฐบาลในยุคหนึ่งสมัยหนึ่งหรือยุคนี้จะเป็นออกมาในหน้าไหน? หน้าประวัติศาสตร์จะต้องเปลี่ยนแปลงเพราะถูกเขียนมาจากผู้กันคนละสีหรือเปล่า?

อาจารย์อำนาจ : หรือสงครามเขมรแดงจะถูกเขียนใหม่?

อาจารย์อัศวิทย์ : เรากำลังถกเถียงว่าอาเซียนของเด็กๆอย่างน้อยต้องรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง ต้องปรับกระบวนการทัศน์และมุมมอง แต่จะเกิดปัญหาที่ว่าอาจจะเป็นไปได้ แต่อาจารย์ธีระนันท์บอกว่าอาจจะเป็นไปได้เลย

คุณธีระนันท์ : น่าสนใจว่าขณะที่เรานั่งถกเถียงกัน สามคนก็ยังคิดเห็นแตกต่างกันอยู่ อย่างไรก็ตามเราควรจะได้ให้อะไร ยกตัวอย่างเช่น ความเข้าใจด้านภาษาเราไม่ควรเข้าใจสุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง เราจะอภิเชษฐหรือแอฟฟิซิเอท แต่ว่าปฏิเสธภาษาอังกฤษไม่ได้ ผมจึงโยงไปที่พระราชดำรัสของรัชกาลที่ ๓ ว่า **“อย่าเลื่อมใสนับถือเอาเสียทีเดียว”** ให้อยู่ตรงกลาง เพราะเป็นไปได้ที่เราจะต้องใช้คอมพิวเตอร์โดยใช้คำว่ากระด้างก้นท์ ละมุนก้นท์หรือกดชอบๆ คงไม่ได้ ทำยังไงเราถึงจะหาเส้นทางที่มันอยู่ตรงกลาง มัชฌิมาปฏิปทาให้แก่คนรุ่นหลัง

อาจารย์อำนาจ : เวลาไล่หลังเข้ามา เสาหลักเสาที่สอง เดี่ยวจะไม่ได้พูดกัน เพราะนักการเมืองเขาพูดกันเยอะ เรื่องของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พูดถึงเรื่องข้างหน้าเศรษฐกิจคงหนีไม่พ้นการเป็นตลาดร่วม การมีอำนาจในการต่อรองกับตลาดอื่นๆ ทั้งจีน ทั้งอินเดียหรืออเมริกา ในที่ผ่านมาระลอกเปลี่ยนถ้าทางเศรษฐกิจเศรษฐกิจ มันเป็นความรู้ในเรื่องการจัดการการแลกเปลี่ยน มันเคยผ่านมาอย่างไรบ้างในคนอาเซียน มันจะเหมือนกับข้างหน้ากันอย่างไรบ้าง?

คุณธีระนันท์ : ผมมองว่าที่ผ่านมาระลอกเปลี่ยน เราใช้จิตพิเป็นตัวชี้วัดว่าอะไรคือความสุขที่แท้จริง จนกระทั่งเราไปเจอภูฏาน ปรากฏว่าการชี้วัดความสุขของเขาไม่ได้อยู่ที่ตัวเงิน ฉะนั้น ความสุขที่แท้จริงของเขา เรากลับมาดูถ้าเราคิดว่าจะใช้ภูฏานเป็นต้นแบบของเรา

อาจารย์อัศวิน : กฎานก็กลับมาเรียนกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องแนวพระราชดำริ

อาจารย์อานันท์ : อาเซียนในเรื่องประชาคมเศรษฐกิจเอาแบบตรงๆเลยว่า เราอยากวย ใครวยเรา ต้องรวยด้วย

อาจารย์อัศวิน : ทรัพยากรต้องแบ่งปันกันเป็นธรรมใหม่ ขณะนี้เรามีปัญหาในเรื่องการลงทุน

คุณธีระนันท์ : ตกลงเขาพระวิหารเป็นของใคร? เพราะมันไปกระทบกับแหล่งน้ำมันในอ่าวไทย

อาจารย์อัศวิน : คือเราเข้าใจว่ามันมีรากร่วมเชิงวัฒนธรรมเดียวกัน แต่ว่าจริงๆในการที่จะเอาไปทำประโยชน์ ต่างคนต่างแย้งซึ่งว่า ใครจะมีความเฉลียวฉลาด จะมีกลุ่มภาคีเล็กๆในการต่อรองกับกลุ่มใหญ่ เช่น จีนกับพม่าหรืออินเดีย

คุณธีระนันท์ : จีนกับอินเดียเค้าจะรวมกันนะ อเมริกากลับเลย กลายมาเป็น “จีนเดียว” เป็นประเทศยักษ์ใหญ่ทางเศรษฐกิจที่มารวมตัวกัน

อาจารย์อัศวิน : คือในที่สุดก็ไม่ได้ต่างจากกลุ่มยุโรป เราพยายามบอกตัวเองว่าเรามีวัฒนธรรมที่เฟื่องฟูมากกว่า เรากำลังมองข้าม เราพูดเรื่องวัฒนธรรมแค่ ๑๕ นาที แล้วปิดการประชุม เราไปให้ความสำคัญกับสองวันแรกเรื่องความมั่นคง เกี่ยวกับเรื่องตัวเลข

อาจารย์อานันท์ : พอพูดถึงความมั่งคั่งเมื่อไหร่ อีกจุดหนึ่งที่เสริมการตลาดคือแรงงาน แรงงานจะมีการข้ามไปข้ามมา ทุกวันนี้เราพยายามจะหลบหลับตาไม่บอกกันหรือว่า ในโรงงานแถวๆกรุงเทพฯมีเพื่อนบ้านอยู่สักเท่าไร พอพูดถึงเรื่องการปรับแรงงานขึ้นต่ำแล้วคนไทยก็ไม่ยอมทำงาน เค้าก็ไม่ได้ร้องหรือเพราะแรงงานข้ามชาติมากันเยอะ ต่อไปพอมิแรงงานข้ามชาติแล้วเค้าจะไปทำอะไรกัน?

อาจารย์อัศวิน : แล้วเด็กรุ่นนี้ต้องรู้ไหม? จะโยงไปหาว่าเค้าจะอยู่ในอาเซียนอย่างไร? ต้องรู้ระบบเศรษฐกิจใหม่? ต้องเรียนรู้การตลาดใหม่? ถ้าเด็กเรียนภาษาไทยละ เค้าจะเอาวรรณคดีไทยไปช่วยอะไรได้ในความเป็นอาเซียนได้ไหม?

คุณธีระนันท์ : ผมว่าไม่ต้องห่วงหรือกั้นต่ำเราได้ ๑๕,๐๐๐ แล้ว ไม่น่าห่วง เรื่องของรายได้ต่อไป ถ้าเป็นงานที่กลุ่มพิเศษเค้าอยากจะทำก็ทำไป เราคนไทยไม่ต้องทำก็ได้ เราไปทำอะไรที่เรียนสูงกว่า คือเรามีโอกาสพูดคุยกันว่าเราจะซื้ออะไรให้สังคมได้เห็น แต่เราไม่ได้กำหนดสังคมนะครับ แต่หมายความว่าขณะที่เรามาคุยกันคือจุดกึ่งกลางที่เดินไปได้ไหม

อาจารย์อัศวิทย์ : ผมกำลังจับพื้นฐานของนิสิต เดี่ยวจะว่าไม่มองในสถาบันเรา เพราะมองว่าสถาบันเรากำลังจะทำเรื่องนี้พอสมควร ที่เราเห็นถึงความสำคัญที่เด็กจะต้องไปทำความเข้าใจในความเป็นเขา มีหลักสูตรในเรื่องภาษาเพื่อนบ้าน ที่เราเรียนกันอยู่ ก็พยายามจะส่งเด็กเหล่านี้ไปเรียนรู้ทุกประเทศ ๑๑-๑๒ ประเทศ ลาว เขมร เวียดนาม จีน มาเลเซีย คูไบ สิงคโปร์ ฯลฯ เหมือนเป็นจุดเริ่มต้นนโยบายของมหาวิทยาลัยที่พยายามจะสร้างความเข้าใจให้เด็กปรับตัวว่า โลกของเราไม่ได้มีแต่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา แต่ต้องไปอยู่ในกลุ่มของอาเซียน ต้องรู้ว่าเค้าเรียนรู้อะไรกัน เค้าใช้ภาษาอะไรกัน วิถีชีวิตเค้าเป็นอย่างไร? เหมือนเป็นจุดแข็ง เหมือนอวยมหาวิทยาลัย

คุณธีระนันท์ : มีมากี่ปีแล้วครับ (๕ ปี)

อาจารย์อัศวิทย์ : ๕ ปี แสดงว่า โลกทัศน์หรือวิสัยทัศน์ของผู้นำชัดเจนว่า ต่อไปมันจะต้องทำในลักษณะเป็นหน่วยงานในการต่อรอง เพราะเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงความเป็นโมเดิร์นไนซ์เซชันของธุรกิจการศึกษา เราต้องกระโจนลงไปอย่างรู้เท่าทันด้วยการไปเรียนรู้เขา ต้องมาปรับตัวว่าเราจะอยู่กับเขาอย่างไร? มหาวิทยาลัยอื่นค่อนข้างจะริษยาว่า ทำไมมหาวิทยาลัยของเราทำได้มากมาย แต่มหาวิทยาลัยอื่นทำไมทำไม่ได้? มีวิธีการเยอะแยะแต่ต้องถามผู้บริหาร ก็เป็นนโยบายหนึ่งที่มองการณ์ไกล อันนี้ก็ต้องพูดในที่นี้ด้วย

อาจารย์อำนาจ : ฟังแล้วชื่นใจนะครับ สำหรับเสาหลักเสาสุดท้าย เราก็ไม่มีเวลาพูดเหมือนกับผู้นำเหมือนกัน สังคมและวัฒนธรรมเป็นก้อนที่ใหญ่ที่สุด และต้องทำความเข้าใจข้างหน้าว่าการจัดการสังคมอาเซียน กติกาของสังคมเรื่องกฎหมาย วิถีชีวิต การจัดการทอมการศึกษาก็เป็นด้านหนึ่ง เรื่องภาษากลางที่ใช้ในสังคมอาเซียน และมีอย่างอื่นที่ถูกออกแบบมาเป็นสังคมอาเซียน แล้วในอดีตเคยมีอย่างนี้ไหม?

คุณธีระนันท์ : ผมว่ามันคือเสาหลักที่สามเรื่องของสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ใหญ่ แล้วเราก็เหลือเวลาเพียงน้อยนิด คำใหญ่ที่สุดคือเรื่องวัฒนธรรมเราควรใช้คำว่าเข้าใจ ผมคิดว่าเราไม่จำเป็นต้องไปจัดระเบียบให้มันเหมือนกัน แต่ทำอย่างไรจะต้องทำความเข้าใจว่าเขาและเราเป็นอย่างไร เช่น หนึ่งใหญ่วัดขนอน ก็ไปทะเลาะว่าเขมรไปจดทะเบียนเป็นมรดกโลกแล้ว

อาจารย์อัศวิทย์ : มหาวิทยาลัยเราใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจวัฒนธรรมจริงๆ แล้วภาษาเป็นกุญแจที่ไขไปสู่รากเหง้าต่างๆ เราต้องเข้าใจภาษาจีน เขมร เวียดนาม และภาษาอังกฤษในระดับดีพอสมควร และไม่ลืมภาษาไทยของเรา คือรู้เขา มีรากของเราว่าเป็นใคร มันจะทำให้เห็นถึงความมีรากวัฒนธรรมร่วมกันอย่างไร และทิศทางจะเดินไปพร้อมกันอย่างไร ในความเป็นอาเซียน แต่ในความเป็นประเทศของตัวเองแต่ยังคงอัตลักษณ์ในความเป็นตัวตนของเราอยู่

คุณธีระนันท์ : ผมมองว่าเป็นบุญแก่ใจให้ทำให้เราเข้าใจเขาและเราเข้าใจเรา เช่น คิดว่ารามเกียรติ์ เป็นของเราเท่านั้น หนุมานทำไมของเค้าหางตั้งของเราหางตก?

อาจารย์อัศวิทย์ : วัฒนธรรมจืดมันต่างกัน มีส่วนหนึ่งว่าเรามีละครนางใน เราเคยแต่งรูปลักษณะ ของละครด้วยรัดเครื่อง เห็นทรวดทรงองค์เอวต่างๆ มีท่าที่แตกต่าง ต้องเข้าใจวัฒนธรรมการแสดงอีก

อาจารย์อานันท์ : เครื่องมือในการสร้างความภาคภูมิใจมรดกทางวัฒนธรรม ความเข้าใจหรือความ ลึกซึ้งในสังคมในช่วงที่ผ่านมาในศตวรรษที่แล้ว เรามีคำเก๋อยู่คำหนึ่งคือ “ชาตินิยม” คำนี้อาจจะเป็นคำที่ บาดใจ หรืออาจจะเป็นคำที่ดีมากๆก็ได้ถ้าใช้มันเป็น แล้วก็เรามีกระบวนการส่งเสริมชาตินิยมเพื่อให้ ตระหนักถึงความจำเป็นในการศึกษาเรื่องของสังคม วัฒนธรรม ภาษา ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี นาฏศิลป์ ถ้า อาเซียนจะต้องรวมตัว วาทะกรรมว่าด้วยเรื่องชาตินิยม และการลงทุนมากมายในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาของ บรรพบุรุษจะไม่สูญเปล่าหรือ?

คุณธีระนันท์ : คำที่อาจารย์อานันท์พูดถึงชาตินิยมเป็นคำเก๋ แต่ก็เป็ดาบสองคม ถ้าไม่ใช้หรือ ปฏิเสธความเป็นชาตินิยมก็จะทำให้เราไม่มีราก ถ้าทำเสียยิ่งเป็นธงชาติอเมริกันมองดูภาคภูมิใจ แต่ถ้าเป็น ธงชาติไทยดูว่าเขย

อาจารย์อัศวิทย์ : พูดถึงชาตินิยมเราคงไม่ทิ้ง แต่ถ้ามองกระบวนการทัศนของคนที่ไม่มียึดติดกับ ชาตินิยม ต้องแต่งไทยหรือใช้ภาษาไทย แต่ให้รู้ว่าเราอยู่ในกาลเทศะไหน เหมือนว่าอัตลักษณ์มันลื่นไหลไป ตามสถานภาพของผู้ดำรงตน จริงๆ โปสดีโมเดิร์นมีมานาน แล้วไม่อยากจะพูดถึง มันเป็นวิถีคิดที่ย้อนแย้ง ดั้งเดิม คนในรุ่นนี้อาจไม่ได้มองความเป็นชาติแบบคลาสสิกที่อาจารย์สองท่านพูด อาจมองในอีกมิติหนึ่ง ความเป็นชาติจะอยู่กับคน โน้นคนนี้อย่างไร มันอาจไม่ต้องแสดงตัวขนาดนั้น แต่ขอให้วิถีชีวิตอยู่ และเป็น ส่วนหนึ่งของชาติอื่น จะเป็นประเด็นหลังสมัยนิยม อะไรที่เป็นแนวคิดดั้งเดิม ก็พยายามจะบอกว่าไม่ใช่ ทำไมต้องคิดอย่างนั้น ต้องคิดอย่างนี้ มันไม่จบ ต้องพัฒนาไปเรื่อยๆ ต้องขึ้นอยู่กับผู้นำด้วย ผู้นำอาเซียนหรือ ผู้นำไทย ต้องรู้เท่าทันคือปัญญา ดังนั้น การศึกษาไม่ได้บอกว่าศึกษาไปแล้วรู้ความเป็นไทย แต่ให้รู้เท่าทัน บริบทการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับพระราชดำริเรื่องความพอเพียง คือรู้ในบริบทว่าเราปฏิเสธความเจริญ ไม่ได้ แต่เราจะอยู่อย่างไรอย่างมีคุณค่า

คุณธีระนันท์ : ผมเสริมนิดหนึ่งในเรื่องกระแส ถ้าอาเซียนเป็นหนึ่งเดียวเป็นกระแส เราจะตาม กระแสหรือทวนกระแส เหมือนอย่างที่อาจารย์อัศวิทย์ว่ากระ โจนเข้าไป แต่กระ โดดลงไปอย่างเท่าทัน ผม

เชื่อว่าความพยายามจะทำให้คนของเรารู้เท่าทัน คือรู้เขาอันนี้สำคัญมาก เพราะปัจจุบันเขารู้เรามากกว่า ทำอย่างไรจะทำให้เราทำได้มากขึ้น

อาจารย์อานันท์ : จริงๆผมแห่ๆกันไปอย่างนั้น เพื่อทำให้เรากลับไปขบคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อนำพาความเจริญ รู้เขา รู้เรา และรู้โลก กับสิ่งที่บรรดานโยบายของผู้ที่กำหนดชะตาชีวิตของคนอาเซียนที่เขา มองถึงเสาหลักสามเสา ก็อย่างน้อยกับเวลาชั่วโมงหนึ่งที่พูดคุยมา ก็ฝากให้เราไปช่วยทำการบ้านเพื่อเตรียมพร้อมรับสถานการณ์กันกับความเป็นประชาคมอาเซียนไม่มากก็น้อย อาจารย์มีอะไรเพิ่มเติมไหมครับ?

อาจารย์อัศวิน : เรื่องความสัมพันธ์กับอาเซียน ไม่ได้มีมาในช่วงนี้ ขออย่าความคิดเดิมที่เรารู้จักอาเซียนมานานแล้ว เพียงแต่เรารู้จักในมิติของความเป็นรากร่วมเชิงสังคมวัฒนธรรม แต่เศรษฐกิจมาหลังๆ โดยเฉพาะยุคที่เอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง เราถึงจะมาฟอร์มเป็นอาเซียนอย่างเต็มรูปแบบอย่างชัดเจนอะไรก็ตามที่เป็นหน่วยงานก็เป็นในเรื่องของโมเดิร์นไนเซชั่น เราอยู่ในโลกที่ไร้พรมแดน มันค่อนข้างจะเป็นมายาคติ มันจริงแท้แน่นอน ขึ้นอยู่กับปัญหาในการโคจรควบคุมกันกรอง อ่านมากู้มากพิจารณาให้มาก

คุณธีระนันท์ : ผมขำในเรื่องตัวชีวิต ในวันข้างหน้าที่เราจะก้าวเป็นอาเซียนหนึ่งเดียว การเดินทางระหว่างเพื่อนบ้านไปมาหาสู่กับเราได้ง่าย เป็นหนึ่งเดียวจริงๆ แต่นั่นหมายความว่า เราต้องให้ความสำคัญกับตัวชีวิตความสำเร็จต้องไม่ใช่ตัวเงิน ต้องเป็นความสุข และความสุขที่แท้จริง ขออย่าว่าเป็นเศรษฐกิจวิถีพุทธ คือ เศรษฐกิจบนมัชฌิมาปฏิปทา

อาจารย์อานันท์ : ส่วนตัวเองคงไม่มีอะไรฝากนอกจากการย้อนย้ำ สิ่งที่อาจารย์ธีระนันท์ได้พูดถึงตอนเริ่มต้น เด็กหนุ่มคนหนึ่งได้รับหนังสือน้อยๆที่ผู้ใหญ่เห็นคุณค่าของเขา และได้ฝากฝังเอาไว้เป็นถ้อยคำที่งดงามมากๆ เราคิดว่าเป็นถ้อยคำที่หนุ่มสาวที่นั่งอยู่ควรถจำเอาไว้ด้วย ขอลอกการบ้านอาจารย์ธีระนันท์นิดหนึ่งนะครับ *“ในภายภาคหน้าก็เห็นมีแต่พวกเอ็งเท่านั้น ที่จะฝากบ้านฝากเมืองเอาไว้ได้”* ฝากบ้านฝากเมืองของเราด้วยครับ ขอให้มีความสุขกับอาเซียน 2558 ขอบคุณครับ